

Key words: organic manufacturing, organic products, market, fruit and small fruit products, factors, trend, demand.

ОРГАНИЧЕСКОЕ ПРОИЗВОДСТВО ПЛОДОВО-ЯГОДНОЙ ПРОДУКЦИИ КАК ПЕРСПЕКТИВНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ САДОВОДСТВА В СУМСКОЙ ОБЛАСТИ

Н.В. ВАСИЛЬЧЕНКО, научный сотрудник
Сумская опытная станция садоводства ИС НААН Украины,
с. Малый Самбир, ул. Центральна, 1 а,
e-mail: wkonr@ukr.net

Дан анализ состояния рынка органической плодово-ягодной продукции на Сумщине, определены факторы, под влиянием которых формируется его ассортиментная политика. Уточнены данные об организационно-правовой форме и количестве операторов регионального рынка указанной продукции. Установлены проблемные аспекты их функционирования и перспективы дальнейшего развития и перспективы дальнейших исследований в области производства и продвижения органической продукции садоводства в Сумском регионе.

Ключевые слова: органическое производство, органическая продукция, рынок, плодово-ягодная продукция, факторы, тенденция, спрос.

Одержано редколегією 10.07.2020

DOI: 10.35205/0558-1125-2020-75-234-244

УДК 635: 338.5

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ НОРМАТИВНИХ ВИТРАТ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ ЕКСПЕРТИЗУ СОРТІВ РОСЛИН

І.А. САЛО, доктор економ. наук
Національний науковий центр (ННЦ) «Інститут аграрної економіки» НААН
України, Київ, вул. Героїв Оборони, 10,
e-mail: inna_salo@ukr.net

Для визначення особливостей формування грошових витрат на проведення науково-технічної експертизи сортів рослин встановлено категорії з економічного та фінансово-господарського обліку: витрати, нормування, нормативи, нормативна собівартість. Нормативні витрати на експертизу визначаються щорічно. Вивчаються придатність сортів до поширення, відмінність, однорідність, стабільність. Виконуються дослідження їх колекції, в тому числі сертифікаційне, післяреєстраційне вивчення. Розрахунки нормативних витрат проводяться за класичною схемою

(оплата праці, відрахування на соціальні заходи, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, паливо-мастильні матеріали, електроенергія, відновлення основних засобів, інші витрати). Повна собівартість включає також загальновиробничі та загальногосподарські витрати. Водночас, оскільки випробування сортів пов'язане з ризиками, виникають непередбачувані витрати, які спрямовані на більш ефективне виконання польової експертизи.

Ключові слова: нормативи, витрати, собівартість, експертиза, сорти, методика.

Реформування суспільних і виробничих відносин у процесі набуття сортом статусу товару, який має споживчу господарчу та інтелектуальну вартість, в умовах ринкової економіки вимагає подальшої розробки законодавчих нормативних і методичних засад формування та цивільного обігу національних сортових ресурсів, їх правового захисту.

Визначенням нормативних витрат на виробництво сільськогосподарської продукції та проведенням кваліфікаційної експертизи сортів рослин займалися вчені В.В. Вітвіцький, О.В. Захарчук, М.І. Кісіль, О.Ю. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк, В.С. Пивовар, П.Т. Саблук, О.М. Шестопаль, О.М. Шпичак та ін. Однак у зв'язку зі зміною законодавчої бази додаткових досліджень вимагає встановлення нормативних витрат на кваліфікаційну експертизу сортів рослин з позиції сьогодення.

Мета нашої роботи – розкрити теоретичні основи формування нормативних витрат на виконання кваліфікаційної експертизи сортів рослин у пунктах її проведення.

Методика. Основою пошуку служив методологічний базис досліджень з актуальних проблем розвитку аграрного сектора економіки [1].

Результати. Для ефективного використання бюджетних коштів, передбачених на кваліфікаційну експертизу сортів рослин, актуальними на сьогодні є такі заходи [2, с. 8; 3, с. 8]:

- створення можливостей для відтворення матеріально-технічної бази експертизи;
- підготовка та закріплення висококваліфікованих спеціалістів з її виконання;
- забезпечення оплати праці співробітникам, що будуть проводити експертизу, на рівні, не нижчому, ніж у середньому по промисловості;
- визначення нормативного рівня витрат і розрахунок потреби в коштах державного бюджету на виконання експертизи в пунктах досліджень;
- обґрунтування розподілу бюджетних коштів на проведення експертизи між пунктами її виконання з урахуванням обсягів відповідних робіт, а також рівня зношеності основних засобів.

Розрахунки витрат здійснюються на основі технологічних карт. Саме вони найпридатніші для встановлення вартості сортовивчення, дають можливість визначити обсяги фінансування, необхідні для забезпечення повноцінної діяльності пунктів досліджень, встановити трудомісткість виконання експертизи, а відтак потребу у трудових ресурсах і витратах на заробітну плату, сформувати кадрову політику в системі проведення експертизи.

За даними попереднього вивчення (2006 р.), аналіз витрат на експертизи для визначення критеріїв охороноспроможності створення та збереження колекції свідчить, що в їх структурі заробітна плата становить майже 75-85 %.

Витрати ж на виконання експертизи з метою встановлення придатності сорту до поширення складають 65 % [4, с. 6-7]. Тому показник трудомісткості одного сортодослідю дає змогу враховувати відмінності у всіх витратах на його проведення.

На основі розроблених технологічних карт було визначено трудомісткість виконання експертиз. Вчені, для прикладу, використали культуру – пшеницю м'яку озиму. Якщо витрати праці на проведення польової експертизи на придатність до поширення з розрахунку на сорто-дослід по згаданій культурі приймали за одиницю, то для експертизи на охороноспроможність встановлено відповідний коефіцієнт – 2,2, для формування, дослідження, підтримки та перевірки збереження сортових колекцій – 3,4, післяреєстраційного вивчення – 0,8, а для сертифікаційних досліджень – 0,7.

У зв'язку зі зміною політико-економічної ситуації в країні, а також законодавчої бази необхідно здійснювати розрахунки нормативних витрат на виконання кваліфікаційної експертизи сортів на основі усучаснених технологічних карт з урахуванням умов сьогодення.

Для характеристики нормативних витрат необхідно визначити терміни «витрати», «нормування», «нормативи», «нормативна собівартість» та підходи до визначення останнього з названих термінів.

В «Економічній енциклопедії» зазначається, що «витрати» – це виражені у грошовій формі витрати різних видів економічних ресурсів (праці, сировини, матеріалів, основних засобів, фінансових ресурсів) у процесі виробництва, обігу й розподілу продукції і товарів [5]. У «Фінансовому словнику» витрати трактуються з позиції фінансово-господарського обліку як зменшення економічної вигоди у звітному періоді у формі відпливу (вибуття) або використання активів чи виникнення заборгованості, що веде до зменшення власного капіталу [6].

Нормування – розробка нормативів і встановлення норм витрат різноманітних ресурсів (праці, матеріалів та ін.).

Під нормативами розуміють показники, що характеризують рівень використання живої праці, її знарядь, засобів і предметів, грошових коштів тощо, їх витрати на одиницю площі, ваги, обсягу тощо. Економічні нормативи відображають зв'язок між окремими економічними категоріями та відповідними їх показниками. Вони є орієнтиром для трудових колективів на прийняття оптимальних господарських рішень, які б відповідали їх інтересам у досягненні суспільно необхідної ефективності застосування природних і виробничих ресурсів.

В окремих випадках нормативи є складовими частинами норм. Як перші, так і останні – складова всієї економічної інформації, що характеризує основні елементи процесу виробництва, який передбачає взаємодію праці людини, її предметів і засобів. Система техніко-економічних нормативів за аналогією з нормами охоплює елементи виробничого процесу та є основою для розробки та організації виробничо-господарської діяльності підприємства.

Під нормами витрат матеріальних ресурсів слід розуміти обґрунтовану технічними характеристиками продукції граничну кількість матеріальних витрат на виробництво її одиниці. Вона служить для розрахунків потреби в матеріальних ресурсах і для контролю за їх використанням.

Нормативна собівартість проведення експертизи сортів рослин – це виражені у грошовій формі сукупні нормативні витрати на її виконання та оплату робіт і послуг. Очевидно, що цей термін відрізняється від того, котрий

застосовується для сільськогосподарських підприємств. Адже основною метою останніх є отримання прибутку, тому нормативна собівартість, перш за все, включає нормативні витрати на виробництво та реалізацію продукції сільського господарства.

Від кошторисної вартості нормативна собівартість відрізняється тим, що це, по суті, є прогноз, а не фактичні дані. Різниця між нормативною та реальною собівартістю відбиває ефективність виробництва і використовується для контролю виробничих витрат.

Основні чинники формування нормативної собівартості визначаються, як правило, на макрорівні. Тому зміст категорії відбиває підвищення рівня корисного застосування ресурсів порівняно з тим, який досягнутий у попередньому періоді [7, с. 145].

Нормативний метод встановлення витрат на виконання експертизи сортів ґрунтується на використанні науково обґрунтованих норм продуктивності і розрахунках нормативів трудових і матеріальних витрат з урахуванням природно-економічних технічних і технологічних особливостей. Нормативна собівартість обґрунтовується у відповідній послідовності [8, с. 9]:

- виділяються зони, природно-кліматичні особливості яких зумовлюють розбіжності в урожайності і технологіях проведення експертизи;
- з цією ж метою здійснюється розрахунок карт ресурсного забезпечення по кожному виду робіт для конкретного дослідного поля (мінімальні та максимальні дані для диференціації витрат);
- підбираються дані щодо норм продуктивності і витрат трудових і матеріальних ресурсів.

Визначення нормативних витрат на виконання експертизи сортів має здійснюватися щорічно за п'ятьма типами [9, с. 234]: придатність до поширення (ПСП), відмінність, однорідність, стабільність (ВОС), дослідження колекції (ДКС), в тому числі сертифікаційні (СДС), післяреєстраційне вивчення (ПСВ).

Для розрахунку нормативних обсягів витрат на проведення експертизи використовується низка документів і показників:

- технологічні карти і показники науково-технічної програми виконання експертизи;
- статистичні дані про фактичний рівень середньомісячної заробітної плати в галузях економіки України за попередні роки;
- розмір мінімальної заробітної плати на початок року;
- індекси споживчих цін за останні три роки;
- ціни на матеріально-технічні засоби, що використовуються в експертних дослідженнях;
- дані кошторисів і щодо балансової вартості основних засобів та усереднені показники питомої ваги накладних витрат по пунктах вивчення.

Нормативні показники витрат на проведення експертизи встановлюються на поточний рік. При інфляції, різкому подорожчанні окремих видів матеріально-технічних ресурсів, зміні структури витрат їх нормативні обсяги за потреби можна визначати на декілька періодів року.

Нормативні витрати на виконання експертизи формуються за класичною схемою (з урахуванням окремих нюансів) за такими статтями [10; 11, с. 117-127; 12, с. 13-27]:

- 1) оплата праці; 2) відрахування на соціальні заходи; 3) мінеральні добрива; 4) засоби захисту рослин; 5) паливо-мастильні матеріали; 6) електроенергія; 7) інші витрати; 8) відновлення основних засобів.

Оплата праці в галузях сільського господарства на ручних і механізованих роботах у рослинництві встановлюється відповідно до виконаної норми продуктивності за тарифікацією робіт (певним розрядом) і тарифною ставкою, в т. ч. денною. Для її розрахунку потрібно мінімальний розмір заробітної плати розділити на середньомісячну норму тривалості робочого часу, наприклад, у 2019 р. 166,1 години при 40-годинному робочому тижні. Отримана частка перемножується на коефіцієнт співвідношення мінімальних гарантованих розмірів тарифних ставок робітників. Далі одержаний результат (вартість 1 год. праці) множить на 5 робочих днів у тижні. На основі коефіцієнтів співвідношень визначаються денні тарифні ставки за всіма видами робіт.

Згідно із Законом України «Про державний бюджет України на 2019 рік», розмір мінімальної заробітної плати з 01.01.2019 р. становить 4173 грн [13].

На підставі наведених даних розраховується заробітна плата для працівників на механізованих і ручних роботах при нормальних і шкідливих умовах праці. Відповідно до Закону України «Про оплату праці» зі змінами та доповненнями та до Галузевої угоди між Міністерством аграрної політики та продовольства України, Всеукраїнським об'єднанням організацій роботодавців «Федерація роботодавців агропромислового комплексу та продовольства України» і професійною спілкою працівників агропромислового комплексу України в сільському господарстві на 2014-2020 роки (чинний з 1 січня 2019 р.) на механізованих роботах за нормальних умов праці враховуються також своєчасність виконання роботи і висока професійна майстерність (залежно від розряду – 12-24 %). Робочий стаж визначається в сільськогосподарських під-приємствах, згідно з трудовим чи колективним договором (перша група – 20 і друга – 10 %), клас працівника – 10 %, відпустка – 6,8, а при шкідливих умовах праці, крім усього переліченого, ще й 12 % [14]. На ручних роботах розрахунок проводиться аналогічно, але за відпустку нараховується 5,7 %.

Надалі розраховуються затрати праці на 1 га сільськогосподарських культур у натуральному та вартісному виразі. Для цього використовують технологічні карти, розроблені в Українському інституті експертизи сортів рослин. По окремій технологічній операції цей процес виглядає так: розмір згаданого обсягу робіт слід розділити на норму годинного виробітку, потім перемножити на нормативну кількість працівників для проведення дослідів (з метою виконання передбачених норм) і розділити на площу посівів. Змінюючи останній дільник, затрати праці можна встановлювати в різних одиницях – гектарах, тоннах, тонно-кілометрах.

Нарахування на заробітну плату. У Податковому кодексі України, починаючи з 2011 року, відбулися значні зміни щодо нарахування соціальних внесків на фонд оплати праці, які здійснює та оплачує роботодавець. Зокрема, з 01.01.2011 р. набув чинності Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [15], котрий представляє собою консолідований страховий внесок в Україні, збір якого виконується в системі загальнообов'язкового державного страхування в обов'язковому порядку та на регулярній основі. Він замінив собою внески до трьох фондів соціального страхування (на випадок безробіття, із тимчасової втрати працездатності та від нещасних випадків на виробництві) і до Пенсійного фонду.

З 01.01.2016 року ставка єдиного соціального внеску складає 22 % (для всіх категорій платників).

Витрати на мінеральні добрива включають ціну придбання та витрати на доставку. Вартість мінеральних добрив обчислюється за нормами їх внесення для забезпечення оптимального живлення рослин (обсяг діючої речовини NPK). Розробляються орієнтовні норми внесення добрив залежно від виду ґрунтів і зони розміщення насаджень.

Вартість 1 т добрив розраховується як частка від ділення вартості добрив на 1 га і урожайності посівів. Останнім часом у зв'язку з повільним розвитком галузі тваринництва заклади експертизи практично не мають змоги використовувати органічні добрива. Однак відмітимо, що при обчисленні вартості 1 т їх враховується якість перегною (склад, строки виготовлення тощо). Наприклад, добрива третього року більш поживні, ніж першого, а їх вартість буде вищою. Ціна визначається в залежності від вартості поживних речовин NPK, що містяться в органічних добривах. Слід зазначити, що для збереження родючості ґрунтів і підтримки потрібної кількості гумусу застосування органічних добрив необхідне.

Вартість використання засобів захисту рослин. Витрати на ці засоби обчислюються аналогічно до витрат на добрива. При розрахунках застосовуються встановлені нормативи витрат інсектицидів, гербіцидів і фунгіцидів. Слід врахувати, що засоби захисту можуть бути імпортовані, тому їх вартість потрібно перераховувати з іноземної валюти в національну за курсом Національного банку України. Склад препаратів щороку змінюється, як і ціни на них.

Витрати на пально-мастильні матеріали та електроенергію. Їх нормативи встановлюються за всіма технологічними операціями відповідно до технологічних карт. Витрати палива та електроенергії на 1 т продукції визначаються як добуток розрахованого обсягу витрат пального на 1 га та електроенергії і вартості відповідно 1 л дизпалива і 1 кВт електроенергії, поділеного на врожайність 1 га посівів.

Інші матеріальні витрати. До них належать витрати, пов'язані з проведенням кваліфі-каційної експертизи сортів рослин і не передбачені жодною з вищенаведених статей, а саме:

- вартість спецодягу (за винятком того, що видається сторожам) і спецзуття, а також інших малоцінних і швидкозношуваних предметів;

- платежі із страхування працівників, зайнятих безпосередньо на роботах з підвищеною небезпечкою для життя і здоров'я, у випадках, передбачених законодавством;

- витрати на перевезення працівників до місця роботи і назад, а також пов'язані з оплатою послуг банків та інших кредитно-фінансових установ;

- інші витрати, що включаються в собівартість продукції і не віднесені до інших статей, вони безпосередньо відносяться на відповідні сільськогосподарські культури або їх групи.

На інші витрати закладається, як правило, не більше 10 % від суми прямих витрат без амортизації.

Відновлення основних засобів. Характеристика цієї статті витрат надалі знаходиться на останньому місці в їх класифікації – після *інших витрат*. Адже необхідно брати до уваги те, що філії Українського інституту експертизи сортів рослин (УІЕСР) – це неприбуткові бюджетні установи, які *не можуть створювати фонди* для інвестування розвитку ма-

теріально-технічної бази. Вони вимагають бюджетних коштів на зазначені цілі. За рахунок цих коштів необхідно забезпечити:

- збільшення основних засобів через зростання обсягів сортовипробувань і ліквідацію їх понаднормового зносу, невідшкодованого в попередні роки внаслідок недостатнього виділення коштів бюджету на інвестиційні потреби філій УІЕСР;

- збереження наявної матеріально-технічної бази пунктів досліджень і заміну зношених основних засобів.

До останніх традиційно, як і в сільськогосподарських підприємствах, при виконанні кваліфікаційної експертизи сортів рослин слід відносити техніку, будівлі, споруди. Потребу в коштах на компенсацію зносу основних засобів філій УІЕСР слід визначати на рівні амортизації по сільському господарству (як добуток вартості основних засобів пунктів проведення досліджень і середньої норми амортизації в указаній галузі (встановлено нами відповідно до даних Держстату України за 2017 р. – 5,7 %). Виходячи з вартості основних засобів УІЕСР та його філій (126,6 млн грн), сума їх зносу за рік складе не менше 7,2 млн грн. Отже, ці інвестиції потрібні щорічно на компенсацію зносу основних засобів.

Вартість техніки визначається як добуток цін на техніку і встановленої потреби в ній на задану площу.

Стосовно розрахунку вартості будівель і споруд відомі результати досліджень, де пропонується таке нормативне співвідношення між вартістю землі з одного боку, основними й оборотними фондами з іншого – 40, 40, 20 % відповідно [16, с. 31; 17, с. 26].

Існує, на наш погляд, точніша та конкретизованіша методика оцінки основних засобів – «Методичні рекомендації з експертної оцінки майна у підприємствах АПК» [18]. Однак вона вимагає наявності великого обсягу інформації як загальної по регіонах, так і по окремих установах, наприклад, щодо частки використання складів, термінів перебування, кількості тари та її об'єму тощо, яка практично відсутня. Отже, потрібні додаткові та об'ємні статистичні дослідження. Відтак, на нашу думку, ця методика налаштована на застосування окремими сільсько-господарськими підприємствами і лише загальні її матеріали варто використовувати закладами експертизи сортів рослин.

При застосуванні податкового методу амортизаційні нарахування на вартість технічних засобів, будівель і споруд становлять 15 % (третья група основних засобів), згідно з Податковим кодексом України разом зі змінами і доповненнями до нього, а також з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [19].

Крім перерахованих, до повної собівартості включаються також загальновиробничі та загальногосподарські (адміністративні) витрати. Для них встановлено нормативний рівень у розмірі відповідно 5 і 10 % від загальних витрат. Витрати на побічну продукцію при здійсненні калькуляції собівартості вираховуються із загальної суми виробничих витрат [20, с. 8].

Загальновиробничі та загальногосподарські витрати обліковуються відповідно на 25 і 26 рахунках бухгалтерського обліку. Ті й інші є збірно-розподільчими. До перших належать витрати на утримання та експлуатацію машин, устаткування приміщень, обладнання, амортизаційні відрахування та витрати на ремонт основних засобів та іншого майна, на опалення, освітлення, оплату працівникам, зайнятим обслуговуванням при проведенні експертизи тощо.

Загальногосподарськими є витрати на потреби управління, не пов'язані безпосередньо з виконанням експертизи. Зокрема, тут відображені адміністративно-управлінські витрати на утримання загальногосподарського персоналу, на ремонт основних засобів управлінського та загальногосподарського призначення, амортизаційні відрахування, орендна плата за приміщення, на оплату інформаційних і консультаційних послуг і т. д.

Слід зазначити, що випробування сортів рослин пов'язане з ризиками експертизи. У зв'язку з цим виникають непередбачувані витрати, метою яких є забезпечення гарантованого виконання польової експертизи. На підставі оцінок структури витрат, фактично здійснених у процесі експертизи, встановлено, що непередбачені витрати займають 10 % загальної їх вартості. Відмітимо, що в сільськогосподарських підприємствах на відміну від філій, зв'язаних з експертизою, замість непередбачуваних витрат до складу прямих включаються страхові платежі. Виходячи з фактичного співвідношення між накладними та прямими виробничими витратами, що склалися у філіях при розрахунках прийнято, що частка накладних витрат у загальному їх обсязі становить 3,5 %.

Варто зазначити, що для проведення експертизи на придатність сортів до поширення в Україні спеціалісти УІЕСР розробили методики для різних сільськогосподарських культур. Загальну методику доповнюють [21] методики виконання експертизи сортів по групах рослин: зернових, круп'яних, зернобобових, технічних, кормових, картоплі, овочевих, баштанних, пряно-смакових, плодових, ягідних, горіхоплідних, субтропічних, винограду, декоративних, лікарських, ефіроолійних, лісових, а також методи визначення показників якості продукції рослинництва.

Висновки. Результати кваліфікаційної експертизи сортів рослин враховуються при оцінці нормативних витрат. Адже вони включають умови проведення експертизи на придатність до поширення в нашій країні та методичні й агротехнічні вимоги до виконання польових дослідів: передумови їх закладання, оформлення, проведення та опрацювання результатів, особливості агротехніки, збирання, облік урожаю. Окрему увагу слід приділити питанням закладання дослідів на меліорованих землях, методам імунологічної оцінки сортів, післяреєстраційного вивчення їх та оформлення первинної документації.

Список використаної літератури

1. Кваша С.М. Методологічний базис прийняття суспільних рішень в аграрній політиці. *Економіка АПК*. 2013. № 8. С. 12-21.
2. Нормативні витрати на проведення експертизи сортів рослин / за ред. П.Т. Саблука, В.А. Хаджиматова, М.І. Кісіля, О.В. Захарчука. К.: ТОВ «Алефа», 2009. 679 с.
3. Планування витрат на сортовипробування / за ред.: П.Т. Саблука, В.В. Волкодава, М.І. Кісіля, О.В. Захарчука. К.: Алефа, 2007. 303 с.
4. Методичні рекомендації щодо визначення нормативних бюджетних витрат на проведення експертизи сортів рослин у закладах експертизи Державної системи охорони прав на сорти рослин / В.В. Волкодав та ін. К.: Алефа, 2006. 67 с.
5. Економічна енциклопедія: у 3 т. / відп. ред. С.В. Мочерний та ін. К.: Академія, 2000-2002. Т. 3. 2002. 952 с.

6. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. 3-є вид., випр. і допов. К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. 587 с.
7. Довідник економіста сільськогосподарського підприємства / Лупенко Ю.О. та ін.; за ред. Ю.О. Лупенка та О.В. Захарчука. К.: ННЦ «ІАЕ», 2018. 600 с.
8. Нормативи витрат живої та уречевленої праці на виробництво зернових культур / Вітвіцький В.В., Музика П.М., Кисляченко М.Ф., Лобастов І.В. К.: НДІ «Укראгропромпродуктивність», 2010. 352 с.
9. Захарчук О.В. Теоретико-методологічні та практичні основи функціонування ринку сортів рослин. К.: Алефа, 2009. 390 с.
10. Ціноутворення та нормативні витрати в сільському господарстві: теорія, методологія, практика: у т. 1. Теорія ціноутворення та технологічні карти вирощування сільськогосподарських культур / за ред. П.Т. Саблука, М.В. Зубця, В.Я. Месель-Веселяка. К. : ННЦ «ІАЕ» УААН, 2008. 698 с.
11. Сало І.А. Розвиток ринку плодів в Україні: монографія. К.: ННЦ «ІАЕ», 2013. 394 с.
12. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / Вітвіцький В.В., Лобастов І.В., Кисляченко М.Ф., Нечипорук А.А. К.: НДІ «Укראгропромпродуктивність», 2006. 107 с.
13. Про державний бюджет України на 2019 рік: Закон України від 28.02.2019 р. № 2696-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2696-19> (дата звернення 05.02.2020).
14. Про оплату праці: Закон України від 20.04.1995 р. №144/95-ВР. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр> (дата звернення 05.02.2020).
15. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 8.07.2010 р. №2464-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2464-17> (дата звернення 05.02.2020).
16. Бойко В.І., Булавка О.Г., Власов В.І. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період: матер. десятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників, 10-11 квітня 2008 року. К. : ННЦ «ІАЕ» УААН, 2008. 100 с.
17. Саблук П.Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період. *Економіка АПК*. 2008. №4. С. 19-37.
18. Підлісецький Г.М., Герун М.І., Могилова М.М. Методичні рекомендації з експертної оцінки майна у підприємствах АПК. К. : ННЦ «ІАЕ» УААН, 2005. 220 с.
19. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 №2755-VI. (редакція станом на 01.07.2019) / Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 05.02.2020).

20. Нормативно-методичний довідник по обґрунтуванню виробничих затрат в зерновому господарстві Степу України / Черенков А.В. та ін.; за ред. А.В. Черенкова, В.С. Рибки. Дніпро: ДУ Інститут зернових культур НААН України, 2017. 243 с.
21. Ткачик С.О., Присяжнюк О.І., Лещук Н.В. Методика проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин на придатність до поширення в Україні. Загальна частина. 4-те вид., випр. і доп. Вінниця: ФОП «Корзун Д.Ю.», 2017. 119 с.

THEORETICAL APPROACHES TO THE REGULATORY COSTS FORMATION ON THE PLANT CULTIVARS QUALIFICATION EXPERT ASSESSMENT

I.A. SALO, Doctor

NSC «Institute of Agrarian Economics», NAAS of Ukraine,
10, Geroi Oborony Str., Kyiv,
in-na_salo@ukr.net

The economic categories and those of the financial and economic account: expenses, rationing, standard allowances, regulatory costs, general production and running costs have been established in order to determine the peculiarities of the monetary costs formation for the plant cultivars scientific and technical expert assessment. The regulatory costs for the expert assessment are determined annually as follows: the cvs favorability for spread, difference, homogeneity, stability, research of the varieties collection, post registration study, the cultivars certification investigation. The calculation of the regulatory costs are carried out in accordance with the classical scheme taking into account corresponding peculiarities as follows; salaries, deduction for the social measures, mineral fertilizers, plant protection means, fuels and lubricants, electrical energy, other expenses, the fundamental means restoration. The full cost also includes general production and running costs. The regulatory level has been established for both the general production costs from the total costs (5 %) and general running ones (10 %). The by-product costs when calculating the production costs are deducted from their total costs.

The varieties testing is connected with the expert assessment risks. As a result, the unforeseen costs appear with the pur-pose that the field expert assessment can be guaranteed. The estimation of the actual costs structure which take place really in the process of the expert assessment has shown that the unforeseen costs are 10% of their total cost. In agricultural enterprises contrary to the expert assessment institutions instead of the unforeseen costs direct expenses include insurance payment. Taking into consideration the ratio between the overhead and direct manufacturing costs established in the expert assessment institutions when calculating the share of the overhead costs is considered to be 3.5% in the total costs volume.

Key words: standard allowances, costs, cost price, expert assessment, cultivars, methods.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ФОРМИРОВАНИЮ НОРМАТИВНЫХ РАСХОДОВ НА КВАЛИФИКАЦИОННУЮ ЭКСПЕРТИЗУ СОРТОВ РАСТЕНИЙ

И.А. САЛО, доктор экон. наук

ННЦ «Институт аграрной экономики» НААН Украины,

Киев, ул. Героев Обороны, 10,

inna_salo@ukr.net

С целью определения особенностей формирования денежных затрат на проведение научно-технической экспертизы сортов растений установлены категории экономического и финансово-хозяйственного учета: расходы, нормирование, нормативы, нормативная себестоимость. Нормативные затраты на экспертизу определяются ежегодно. Изучаются пригодность сортов к распространению, различие, однородность, стабильность. Выполняются исследования их коллекции, в том числе сертификационное их послерегистрационное изучение.

Расчеты нормативных затрат проводятся по классической схеме (оплата труда, отчисления на социальные мероприятия, минеральные удобрения, средства защиты растений, горючесмазочные материалы, электроэнергия, восстановление основных средств, другие расходы). Полная себестоимость включает также общепроизводственные и общехозяйственные расходы. В то же время, поскольку испытание сортов связано с рисками, возникают непредвиденные расходы, направленные на более эффективное выполнение полевой экспертизы.

Ключевые слова: нормативы, расходы, себестоимость, экспертиза, сорта, методика.

Одержано редколегією 12.06.2020

DOI: 10.35205/0558-1125-2020-75-244-250

УДК 579.64:632.76

СТРУКТУРНО-ПРОСТОРОВА ОРГАНІЗАЦІЯ МІКРОБНОГО БІОМУ РИЗОСФЕРИ РОСЛИН САМШИТУ ВІЧНОЗЕЛЕНОГО (*BUXUS SEMPERVIRENS* L.)

С.В. ВЕРЕТЮК, аспірант

Т.І. ПАТИКА, доктор с.-г. наук, професор

М.В. ПАТИКА, доктор с.-г. наук, професор, член-кореспондент НААН України

М.В. БОЙКО, кандидат с.-г. наук

Національний університет біоресурсів та природокористування України

(НУБіП), 03041, Київ, вул. Героїв оборони, 13,

e-mail: patykatatyana@gmail.com